

İnsani Yardım Sisteminde Koordinasyonun Önemi

Küresel sistem, 2. Dünya Savaşı öncesinde olduğu gibi popülist ve dışlayıcı otokrasilerin yükseldiği, bencil menfaatler uğruna birçok coğrafyanın tarumar edildiği günleri yaşamaktadır. Dünyanın neredeyse her yerinde muayyen devletler, iktisadi, siyasi çıkarları uğruna vekâlet savaşları yürütmekte yahut bizzat silahlı müdahalelerde bulunmaktadır. Diğer taraftan, modern toplumların endüstriyel faaliyetleri sonucu atmosfere salınan karbondioksit gibi birtakım gazların, yer kabuğunda ve denizlerin ortalama sıcaklıklarında artışa yol açması olarak izah edilen küresel ısınma da[1] doğal afetlerin sayısını günden güne çoğaltmaktadır. Doğrudan yahut dolaylı olarak insanın kendi eliyle meydana getirdiği tüm bu sarsıntılar, bireylerin onurlu yaşama, korunma ve güvenlik haklarını istismar etmektedir.

Afet ve çatışmalardan etkilenen kişilerin temel ihtiyaçlarını giderme, kriz bölgelerindeki kırılganlığı iyileştirme ve istikrarsızlığa çözüm bulma görevi ise hükümetlere ve insani yardım kuruluşlarına düşmektedir. İnsani yardıma ihtiyaç duyan bölgelerdeki kırılganlığı gidermek ve yaraları sarabilmek sadece belirli yardım kuruluşlarının ya da sadece belirli devletlerin yürüttüğü insani faaliyetlerle mümkün olmamaktadır. Bu durum, yaşanan buhran vaziyetini dindirmek ve bireylerin acısını gidermek maksadıyla muhtelif kesimlerde görev yapan insani yardım aktörlerinin birlikte hareket etmesi gerekliliğini doğurmaktadır.

“İnsani koordinasyon” olarak adlandırılan bu gereklilik, insani yardıma taraf olan kimseler ya da aktörler arasında kolektif iş birliğinin sağlanarak kriz bölgelerindeki mevcut sorunların giderilmesine yönelik tetkiklerin hızlandırılması ve beşeri faaliyetlerin daha nitelikli hale getirilmesi işidir. İnsani yardım sistemi içerisinde koordinasyonun nasıl olması gerektiğine dair standart bir tanımlama mevcut değildir.[2] Ancak insani koordinasyonu; “yardım aktörlerinin tutarlı ve ilkeli prensipler çerçevesinde, bireylerin insani yardıma ve korunmaya en çok ihtiyaç duydukları zamanda, acil ihtiyaçlarının giderilmesi ve yaralarının sarılması gayesiyle insani faaliyetleri ortaklaşa yürütmeleri” biçiminde tanımlamak yanlış olmayacaktır. Bu iş birliğindeki maksat, öngörülebilirliği, hesap verilebilirliği ve ortaklığı da güvence altına alarak kriz bölgelerinde gerçekleştirilen yardım faaliyetlerinin niteliğinin ve niceliğinin artırılmasıdır.[3] Bu tür koordinasyona dayalı çalışmalar altı farklı katmanda yürütülmektedir:

- 1-Yerel kuruluşlar arasında
- 2-Yerel ve uluslararası kuruluşlar arasında
- 3-Uluslararası kuruluşların kendi aralarında
- 4-Uluslararası kuruluşlar ile devlet kurumları arasında
- 5-Yerel kuruluşlar ile devlet kurumları arasında
- 6-Devletlerin yardımla ilgili kurumları arasında

Kolektif insani yardım faaliyetlerinin yürütüldüğü durumlarda insani yardım aktörlerine düşen görev, kriz bölgelerindeki kırılgan durumun iyileştirilmesine yönelik ne tür çalışmalara öncelik verileceğinin belirlenmesi ve iş birliğinin buna göre temin edilmesidir. Yardıma ihtiyaç duyan bölgelerde, ortaklaşa görev yapan aktörlerin kendi aralarında kararlaştıracakları bu iş bölümü sayesinde, insani çalışmalar hızlı ve etkili bir şekilde ilerleyecektir. Koordinasyona dayalı çalışmalar da temelde üç fonksiyonlu olarak yürütülür:

- 1-Fon yükünün paylaşımı
- 2-Bilgi paylaşımı
- 3-Lojistik destek paylaşımı

İnsani yardım aktörlerinin benimsediği prensiplerin ve çalışma alanlarının farklılık arz etmesi nedeniyle *aniden meydana gelen doğal afetler ya da iç karışıklıklar ile yaşanan felaketler sonrası kırılganlığın ve istikrarsızlığın arttığı bölgelere yapılacak insani yardımlarda* her aktör, müşterek faaliyet yürüttüğü kurumun eksikliğini giderici ve onu tamamlayıcı bir misyon üstlenmelidir. İnsicamlı, tesiri yüksek ve ilkeli bir insani müdahalenin uygulanması için ortak faaliyet yürüten kurumlar, mahrumiyet bölgelerinde yapılan hataları ve eksiklikleri en aza indirerek ve doğru insani pratikleri gerçekleştirerek insani yardımın kalitesini artırmayı amaçlamalıdır.

Bu tür koordineli çalışmalarda, her bir insani kuruluşun müştereken dâhil oldukları insani faaliyetlerde üzerlerine düşen görevlerini hassasiyetle yerine getirmeleri beklenir. Nihai amacı insani yardıma muhtaç kişi ya da gruplara katkı sağlamak ve onların ihtiyaçlarını gidererek bölgede istikrarı ve güvenliği sağlamak olan STK'lar *"birlikten kuvvet doğar"* cümlesini de kendilerine şiar edinmelidir. Çünkü, birden fazla yardım kuruluşunun bir arada çalışması, insani yardım faaliyetlerine dair geliştirilen stratejilerin başarısız olma ihtimalini en aza indirecektir.

Diğer yandan insani yardıma ihtiyaç duyan kimselerin kırılganlıklarının nasıl giderileceğine ilişkin farklı fikirlerin mevcudiyeti, meseleye daha geniş bir açıyla bakılmasının da önünü açacaktır. Birden fazla yardım kuruluşunun müşterek insani faaliyet yürütmesi, aynı zamanda kriz bölgelerinde vuku bulan hak ihlallerinin önlenmesi, istikrarın ve güvenliğin sağlanması, sivil can kayıplarının önüne geçilmesi gibi birçok noktada güçlü, birleştirici ve kararlı tek bir sesin ortaya çıkmasına da yardımcı olacaktır. Bu durum, bahse konu problemlerin çözüme kavuşturulması noktasında siyasi ve hukuki mekanizmaların harekete geçirilmesi işini de hızlandıracaktır. İnsani krizlerin giderilmesine yönelik kurulacak masadaki tek bir fazla sandalye dahi geliştirilecek stratejilerde ve izlenecek politikalarda fark yaratılmasına ve insani yardımda çığır açabilecek içtihatların üretilmesine olanak sağlayacaktır.

Hemen bütün sivil toplum kuruluşlarının genel bir sorunu olan finansman kaynaklarına erişim hususunda da bu tür müşterek faaliyetler yükü hafifletecektir. Diğer yandan çok aktörlü insani yardım operasyonları, fon kullanımı noktasında; birbirini dengeleme, sınırlama ve şeffaflığı sağlayacak farklı mekanizmaların ortaya çıkmasına katkı sağlayacağından sivil toplum kuruluşlarının keyfi ve sorumsuz davranma ihtimallerinin de önüne geçecektir. Hesap verilebilirliği artıracak insani yardımda koordineli hareket etme, karşılıklı tecrübe ve bilgi paylaşımı sayesinde mağduriyet bölgelerinde karşılaşılabilecek muhtemel zorluklara hazırlıklı olmaya da yardımcı olacaktır.[4]

Dünya genelinde yaşanan krizlerin değişen doğası birtakım uluslararası sivil toplum kuruluşlarının zaman zaman belirli bölgelerde insani faaliyet yürütmesine de mani olmaktadır. Bu durum yardıma muhtaç bireylerin acil ihtiyaçlarının karşılanması ve insani yardımların zamanında bahse konu bölgeye ulaştırılmasının önünü tıkamaktadır. Mağduriyetlerin ve can kayıplarının olağanüstü seviyelere çıkmasına yol açacak bu hadisenin, uluslararası kuruluşların bölgesel ya da lokal düzeyde görev yapan insani yardım kurumlarıyla gerçekleştirecekleri iş birliğiyle aşılması mümkündür. Yani bölge içerisinde görev yapması türlü nedenlerle engellenen uluslararası insani aktörlerin anonim kalarak, yerel kuruluşların acil ihtiyaçları karşılama noktasında yetersiz kaldığı durumlarda takviye görevi görmeleri ve mağduriyetlerin artmasının önüne geçmeleri olasıdır. Diğer yandan, yerel ve küresel insani yardım aktörlerinin bir araya gelmeleri, kriz bölgelerinde faaliyet yürütme çabası içerisinde olan ulusal aktörlerin, insani yardım sistemi içerisindeki görünürlüklerinin artmasına da katkı sağlayacaktır. Ayrıca, geniş yelpazede insani çalışmalar yapan uluslararası kuruluşlarla beraber hareket etmek, bölgesel ya da lokal düzeydeki sivil toplum kuruluşlarının tecrübelerini artırarak iş yapma potansiyellerini de geliştirecektir.

[1] "A blanket around the Earth", NASA, <https://climate.nasa.gov/causes/>

[2] "Definition of Humanitarian Coordination", International Council of Voluntary Agency (ICVA), <https://ngocoordination.org/content/definition-humanitarian-coordination>

[3] "Coordination", Humanitarian Response, <https://www.humanitarianresponse.info/en/coordination>

[4] "Benefits of Humanitarian Coordination", ICVA, <https://ngocoordination.org/content/definition-humanitarian-coordination>